

Kisah Disebalik Asal Usul Nama Kampung Di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai

Sarah Sabir Ahmad

Fakulti Pengurusan Perniagaan
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
sarahsabir@kedah.uitm.edu.my

Syatirah Abu Bakar

Jabatan Undang-Undang
-Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
syatirah@kedah.uitm.edu.my

Syakirah Mohammed

Jabatan Pengajian Bahasa
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
sarah342@kedah.uitm.edu.my

Nur Irinah Mohd Sirat

Jabatan Undang-Undang
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
irinah@kedah.uitm.edu.my

Abstrak

Kertas kajian ini cuba menyelami asal usul disebalik nama-nama kampung di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai, Kedah. Nama-nama kampung ini mempunyai keunikan yang tersendiri. Nama sesuatu tempat kadangkala mempunyai konteks sejarah yang harus dipelihara. Nama sesuatu tempat juga boleh menggambarkan sifat-sifat persekitaran asal yang kini mungkin telah berubah di ditelan arus masa dan kemodenan. Ianya juga boleh memberi gambaran kekayaan warisan, budaya, aktiviti ekonomi dan identiti masyarakat terdahulu. Asal usul nama-nama kampung di Merbok dan Bujang daripada cerita-cerita lisan penduduk-penduduk kampung wajar dicatatkan sementara mereka yang mempunyai pengetahuan tentangnya masih hidup dan sebelum asal-usul tersebut dilupakan.

APA ADA PADA NAMA?

Merbok dan Bujang, dua mukim di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai, Kedah dikenali sebagai tapak tanah kepada kawasan arkelogi Lembah Bujang, tinggalan tamadun Melayu tertua di Asia. Banyak yang telah dinukilkan tentang runtuh-runtuhan candi, binaan, artifak-artifak dan lain-lain peralatan purba yang ditemui, tidak kurang juga tentang sejarah kegemilangan masa silam yang panjang dan masih sedang dirungkai. Namun tidak ramai yang cuba merisik kisah dan makna yang diabadikan di dalam nama-nama kampung Melayu tradisional yang menghuni lembah bersejarah ini.

Nama-nama kampung di Merbok dan Bujang ini mempunyai kepentingan tersendiri di dalam susur galur masyarakat setempat. Nama sesuatu tempat kadangkala mempunyai konteks sejarah yang harus dipelihara. Nama sesuatu tempat

juga boleh menggambarkan sifat-sifat persekitaran asal yang kini mungkin telah berubah di ditelan arus masa dan kemodenan. Ianya juga boleh memberi gambaran kekayaan warisan, budaya, aktiviti ekonomi dan identiti masyarakat terdahulu.

Sementelah golongan tua yang banyak menyimpan rahsia di sebalik nama-nama tempat ini telah ramai meninggalkan dunia yang fana ini. Beberapa individu yang masih hidup pula semakin dimamah usia. Asal usul nama-nama kampung di Merbok dan Bujang daripada cerita-cerita lisan penduduk-penduduk kampung wajar dicatatkan sementara mereka yang mempunyai pengetahuan tentangnya masih hidup dan sebelum asal-usul tersebut dilupakan.

BENARLAH BAHASA BUDAYA BANGSA

Di negeri Kedah yang terkenal sebagai salah satu pusat tamadun Melayu yang tertua, terdapat satu kawasan yang banyak menyimpan rahsia-rahsia sejarah iaitu Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai. Asal nama Tanjung Dawai mempunyai rahsianya yang tersendiri. Tanjung Dawai dikatakan berasal daripada perkataan Siam iaitu "Than Wai" yang bermaksud pertahanan awal. Ini mungkin berkait rapat dengan sejarah di mana Kedah pernah diserang oleh tentera Siam pada 1821 dan Tanjung Dawai telah dijadikan tempat pertahanan tentera Kerajaan Kedah Tua pada masa itu.

Kedudukan geografi Tanjung Dawai yang terletak di bahagian hadapan muara Sungai Merbok sangat strategik, berkemungkinan merupakan penyebab ianya dikatakan sebagai pertahanan awal oleh kerajaan Kedah ketika itu. Informasi ini telah dikukuhkan lagi oleh fakta bahawa di sebelah kiri muara sungai Merbok terletak satu kawasan yang dinamakan Kuala Muda yang dikatakan berasal dari perkataan Siam "Mua Dat", yang bermaksud gudang belerang. Mungkin pada masa dahulu, Kuala Muda merupakan tempat simpanan belerang dan bahan api untuk tujuan pertahanan tentera Kerajaan Kedah. Ini dikukuhkan dengan fakta sejarah yang menyatakan pada tahun 1811, Sultan Ahmad Tajuddin telah menjadikan Kuala Muda sebagai kediamannya untuk menyelamatkan diri dari tekanan pihak Siam. Baginda kekal di Kuala Muda hinggalah tahun 1821 apabila Tentera Siam menceroboh Kedah menyebabkan Baginda melarikan diri ke Pulau Pinang.

Berhampiran dengan kawasan Kuala Muda pula, terletak satu lagi kawasan yang dinamakan Bukit Meriam. Menurut penceritaan orang-orang tua kampung, dikatakan Bukit Meriam pernah menjadi tempat simpanan meriam oleh tentera Kerajaan Kedah ketika itu. Oleh itu, Tanjung Dawai yang merupakan pertahanan awal negeri Kedah dari serangan tentera Siam boleh dikatakan banyak menyimpan rahsia dalam lipatan sejarah negeri Kedah.

Selain itu, pengaruh bahasa Siam juga boleh dilihat pada nama satu kawasan perkelahan yang terkenal di daerah ini iaitu Tupah. Tupah yang terkenal dengan air terjun dan jeram memang menjadi tumpuan penduduk setempat untuk berkelah, mandi-manda dan mendapatkan bekalan air bersih. Kedudukannya di kaki Gunung Jerai memungkinkan air sungainya mengalir jernih dan dingin. Flora hutan yang tumbuh di sekitar kawasan itu juga menyumbang kepada persekitarannya yang nyaman. Namun mungkin ramai yang tidak mengetahui yang nama Tupah membawa maksud "pintu rimba" dalam bahasa Siam

SEJARAH YANG TERPAHAT: FAKTA ATAU MITOS?

Di suatu sudut kawasan Tanjung Dawai, terletak satu tempat bersejarah yang tersohor dinamakan Kampung Bujang. Asal usul nama Bujang dikhabarkan mempunyai dua versi yang sangat berbeza. Versi yang pertama menceritakan asal nama Bujang telah diambil dari perkataan Sanskrit iaitu "Bhujangga". Bhujangga ini membawa maksud ular tedung yang besar. Dipercayai pada suatu ketika dahulu, semasa pedagang dari India berlabuh di kawasan ini, sedang mereka berjual beli, mereka ternampak seekor ular tedung yang sangat besar. Dengan semena-mena mereka menamakan kawasan itu sebagai Bhujangga. Versi yang kedua pula mengaitkan nama Bujang dengan perkataan Siam iaitu "Boojiang" yang membawa maksud telaga getah. Ini sejajar dengan fakta yang terdapat ladang getah yang luas di kawasan simpang masuk ke Kampung Bujang bermula dari kawasan Getah Sepokok hingga ke Pekan Sebelah.

Selain Kampung Bujang, tragedi yang bersejarah juga merupakan faktor yang menyumbang dalam proses penamaan banyak tempat di kawasan Merbok dan Bujang. Salah satu tempat yang mendapat nama sempena tragedi yang berlaku dahulu ialah Kampung Langgar. Dikhabarkan di Kampung Langgar terletak makam Sultan Mudzaffar Shah yang merupakan sultan yang memerintah Kedah antara tahun 1136 – 1179. Kampung Langgar telah mendapat namanya sempena peristiwa karamnya kapal yang membawa Sultan Mudzaffar Shah. Sultan Mudzaffar Shah yang dipercayai pada ketika itu sedang memudiki Sungai Merbok di dalam kapal baginda. Semasa berlayar, kapal baginda telah terlanggar beting pasir yang menyebabkan kapalnya karam dan baginda telah menemui ajalnya. Jasad Sultan Muzaffar telah dikebumikan di Kampung Pengkalan Langgar dan makamnya masih lagi wujud hingga kini.

Mengikut catatan sejarah, baginda adalah Sultan Kedah yang pertama memeluk agama Islam dan dikenali sebagai Maharaja Derbar Raja II sebelum pengislamannya. Baginda telah memerintah Kedah dari tahun 1136 hingga 1179 iaitu selama lebih kurang 43 tahun dan diislamkan hasil dakwah seorang ulama Yaman bernama Sheikh Abdullah Bin Sheikh Ahmad Bin Quamiri.

Satu lagi tempat yang namanya berkait rapat dengan peristiwa serangan Siam ke atas Kedah ialah Teluk Che Lela. Kebiasaannya, nama tersebut mudah dikaitkan dengan nama seorang wanita cantik yang mungkin telah menjadi igauan anak-anak kampung pada zaman itu. Namun menurut cerita orang – orang tua kampung, Teluk Che Lela yang terletak berhampiran dengan Kampung Langgar di tebing Sungai Merbok, pernah dijadikan tempat simpanan meriam untuk melawan tentera Siam. Perkataan Che Lela merujuk kepada meriam-meriam tersebut. Barangkali, nama sedemikian diletakkan adalah sebagai kod rahsia supaya musuh tidak dapat mengetahui tempat simpanan meriam tersebut. Satu lagi tempat simpanan meriam pada ketika itu ialah Bukit Meriam yang terletak diseberang Sungai Merbok, berdekatan kawasan Kuala Muda. Kedua - dua kawasan ini menempatkan meriam sebagai pertahanan sekiranya musuh datang menyerang.

Satu lagi tempat bersejarah yang tidak kurang pentingnya ialah Merbok. Nama Merbok dikatakan bukanlah berasal daripada nama burung merbuk seperti yang mungkin dijangka oleh ramai generasi kini. Menurut penceritaan, Merbok mendapat namanya bersempena bahasa Langkasuka lama yang bermaksud tempat pengisytiharan. Menurut Hikayat Merong Maha Wangsa, pengisytiharan Islam sebagai agama rasmi negeri Kedah telah dibuat di pelabuhan Kuala Merbok. Pelabuhan tersebut terletak berhampiran dengan ibu negeri Kedah yang pada masa itu iaitu di

Bukit Meriam. Satu lagi versi menyatakan bahawa nama Kuala Merbok berasal dari kuala Sungai Babur.

Singkir, merupakan satu lagi tempat yang unik namanya dan ianya terletak berhampiran dengan kawasan Merbok. Menurut penduduk lama Kampung Bujang, nama Singkir diberikan bersempena dengan peristiwa yang mengaitkan Sultan Kedah pada ketika itu. Adalah dikhabarkan bahawa, Sultan Kedah pada ketika itu, telah murka kepada dua orang hamba rakyatnya diatas kesalahan yang dilakukan oleh mereka. Oleh yang demikian, baginda telah menitahkan hamba rakyatnya itu dibuang daerah. Sebagai hukuman, salah seorang daripada hamba rakyat tersebut telah disingkirkan di kawasan darat, manakala seorang lagi telah disingkirkan di kawasan berhampiran laut. Kawasan dimana hamba rakyat ini diasingkan untuk menjalani hukuman di darat dinamakan Singkir Darat manakala Singkir Laut diberikan bagi kawasan hukuman hamba rakyat yang diasingkan di kawasan laut. Sehingga ke hari ini kawasan- kawasan tersebut masih dikenali sebagai Singkir Darat dan Singkir Laut.

Pengkalan Bujang yang terletak di Mukim Bujang pula dikenali kerana faktor sejarahnya sebagai pelabuhan entrepot dari penghujung abad ke-11 hingga ke penghujung abad ke-14. Banyak tinggalan sejarah seperti tembikar-tembikar lama dari China, kepingan gelas dari Timur Tengah serta manik-manik dari India dijumpai di kawasan ini. Dipercayai, pada suatu ketika dahulu, kawasan ini merupakan satu pelabuhan yang sangat sibuk dimana banyak kapal-kapal pedagang dari merata dunia datang berdagang dan berjual beli disana.

Manakala di Merbok pula, sesuai dengan statusnya sebagai tempat pengisytiharan Islam sebagai agama rasmi, terdapat sebuah kampung yang dinamakan Kampung Pondok. Menurut cerita penduduk lama kampung, Kampung Pondok ini sangat terkenal pada satu ketika dahulu kerana terdapat sebuah madrasah bernama Madrasah Sa'adatul Daruin. Madrasah ini telah diasaskan oleh Haji Abdul Rahman Merbok sekembalinya beliau daripada Mekah pada tahun 1925. Dipercayai, madrasah ini merupakan satu madrasah yang sangat terkenal dalam memperkembang dan memperjuangkan agama Islam pada ketika itu.

Mitos tempatan juga memberi pengaruh kepada nama sesuatu tempat. Menurut cerita nenek moyang dahulu, Pulau Bidan, Pulau Bunting, Pulau Songsong dan Pulau Telor yang terletak di daerah Yan dikatakan adalah berasal daripada manusia yang disumpah oleh Sang Kelembai. Sang Kelembai merupakan gergasi yang menetap dikawasan tersebut. Menurut cerita orang – orang tua, Sang Kelembai menjadi sangat marah akibat tidak dijemput ke majlis melenggang perut kepada seorang wanita yang mengandung. Akibatnya, manusia yang disumpah tersebut telah bertukar menjadi pulau.

KELAZIMAN DIPAHAT DI SEBALIK NAMA

Kelaziman penduduk sesuatu kawasan boleh menjadi faktor penyumbang kepada pemilihan nama sesuatu kawasan. Di DUN Tanjung Dawai diantara nama yang berasal dari aktiviti penduduk adalah Kampung Pekan Sebelah. Nama yang unik ini tercipta apabila aktiviti penduduk hanya berjalan di sebelah kanan kawasan tersebut. Di sinilah terdapatnya rumah-rumah, kedai-kedai, surau dan lain-lain sementara di

sebelah kiri kampung ini kawasannya digunakan untuk membuka ladang kelapa sawit dan getah.

Selain itu, satu lagi kawasan berhampiran Kampung Pekan Sebelah dinamakan Bukit Pendiak yang terletak dikawasan yang agak berhutan dan telah digunakan sebagai perangkap kepada gajah-gajah liar. Penduduk kampung telah menebuk lubang di bukit tersebut dan menghalau gajah liar sehingga terperangkap di dalam lubang tersebut. Nama yang sama juga digunakan di daerah Baling dan dikatakan nama ini juga berasal daripada aktiviti menangkap gajah yang dijalankan oleh penduduk di kawasan tersebut. Nama daerah Pendang juga dikatakan berasal dari perkataan pendiak bersempena aktiviti menangkap dan menjinakkan gajah liar yang giat dijalankan di sana suatu ketika dahulu.

Selain itu, terdapat sebuah lagi kampung yang dinamakan sebagai Segantang Garam. Kampung ini terpencil kerana kedudukannya yang jauh berhampiran tebing sungai Merbok. Untuk sampai ke kampung ini, perjalanannya agak sukar kerana terpaksa merentasi semak dan belukar. Oleh itu, apabila berpeluang keluar, penduduk akan membeli bekalan dalam jumlah yang besar supaya dapat bertahan lama. Antara yang sering dibeli adalah segantang garam untuk dijadikan bekalan sehinggalah mereka berpeluang untuk keluar sekali lagi. Disebabkan hal ini, kampung tersebut telah dinamakan Kampung Segantang Garam.

Penutup

Secara kesimpulannya, bagaimana nama kampung diberikan adalah satu topik kajian yang sangat menarik untuk dikaji. Ia merupakan satu jendela yang membolehkan kita menjenguk ke masa silam yang telah berlalu dan memberi sedikit gambaran tentang perihal kehidupan nenek moyang kita. Harapan penulis ialah dengan mengetahui tentang sejarah asal usul sesuatu tempat, ia akan membentuk jati diri dikalangan pembaca seterusnya menguatkan rasa cinta kepada tanah air terutamanya bagi generasi muda zaman sekarang.

Rujukan

Tn Hj Basharudin bin Hj Md Salleh, Bekas penghulu Mukim Bujang

Haji Abdul Rahim Bin Ahmad, Penduduk Asal Kampung Sg Gelam, Mukim Bujang.